

Hjertemystik i klostret Helfta

I et af sine foredrag om middelalderens mystikere fortæller Jette Thomsen om to benediktinernonner fra det 13. århundrede. Denne artikel gengiver foredragets manuskript samt de tekster, som udleveres til tilhørerne

Af Jette Thomsen¹

I dag vil jeg gerne fortælle om to dejlige mystikere fra det 13. århundredes Tyskland, nemlig de to søstre, den hellige Mechthild von Hackeborn (1241-99) og den hellige Gertrud (1256-1302?) – også kaldet den Store Gertrud. Begge var nonner i klostret i Helfta – en lille by sydøst for Eisleben i Sachsen.

Begge kvinder har efterladt sig nogle skrifter forfattet på latin: Mechthild: *Liber specialis gratiae* (Bogen om de særlige nådegaver) og Gertrud: *Legatus divinae pietatis* (Forkynder af den sande Gudsdyrkelse).

Disse bøger er liturgisk prægede vidnesbyrd, dvs. de udspringer af en levende Gudserfaring, der afspejler deres særlige dialog med Gud, som oftest finder sted i forbindelse med liturgien, dvs. messen eller korbønnen.

For Mechthild og Gertrud er *hjertet* nøgleordet for adgangen til det spirituelt-mystiske liv. Hjertet er rummet for menneskets længsel efter Gud og for mødet med Gud. Hos Jesu person er det især hans hjerte, der æres. Her finder vi spiren til den senere Jesu Hjerterandagt, som fik en særlig opblomstring fra det 17. århundrede med de åbenbaringer, som søster Marguerite Marie Alacoque² modtog omkring 1670 om udbredelsen af andagten til Jesu Hellige Hjerte.

Klostret i Helfta var benediktinsk af cisterciensisk prægning. De kaldtes "de grå søstre" og hørte under deres biskop, biskoppen af Halberstadts jurisdiktion. Cistercienserordenen opstod som en reformeret orden efter den hellige Benedikts oprindelige ånd (hans regel er fra det 5. århundrede). I

¹ Jette Thomsen er cand. mag. i fransk og musik og virker bl.a. som organist ved Sankt Andreas Kirke i Ordrup. Hun har studeret klostersonger i Frankrig og Tyskland og er leder af *Det danske Hildegard Ensemble*, som giver koncerter, fortrinsvis med musik af Hildegard af Bingen

² 1647 – 1690

Helfta var Benedikt og Bernhard de store åndelige vejvisere. Benedikt er den store førerskikkelse på Evangeliets vej, medens Bernhard lægger særlig vægt på det personlige møde med Kristus. Han kaldes også *doctor mellifluus* (dvs. den lærer, hvis tale er sød som honning).

Helfta-klostret havde en fin teologisk standard – ja, i det hele taget fandtes der en betydelig kvindekultur i middelalderen; kvinder havde jo ikke adgang til universiteterne, så kvinderne udviklede sig teologisk og intellektuelt inden for klostrene, hvorved de bidrog væsentligt til udviklingen af Kirkens tro og bønsliv.

Medens middelalderens skrivende nonner ofte var afhængige af deres skriftefædre, fx Hildegard af Bingen og Birgitta af Vadstena, var Helfta-nonnerne ret så selvstændige i deres skrifter. Deres klosteskole stod på et meget højt niveau takket være abbedissen Gertrud von Hackeborn – søster til Mechthild. Klosterskolen forberedte først og fremmest sine elever, der bestod af piger fra adelen og det rige borgerskab, til fremtidige teologiske studier.

Benedikt understreger i sin regel (kap. 45), hvor vigtigt det er at læse tydeligt op uden fejl. Undervisningssproget var latin. I Helfta blev der ud over forståelsen af Davids salmer i Tidebønnen både læst, skrevet og forstået latin. Det siges især om Gertrud., at hendes raske opfattelsesevne og intelligens ragede langt op over hendes jævnaldrende. Gertrud studerede alle bøger i Den Hellige Skrift samt kirkefædrene. Det var vigtigt for hende at nå til *sapientia spiritualis*, dvs. til at erkende sandheden i Den Hellige Skrift.

Mechthild von Hackeborn ledede klosterskolen – især ledede hun den musikalske uddannelse af eleverne og var forsanger i den liturgiske sang, såkaldt *I. cantrix*.³ Hun blev kaldt "Guds nattergal".

Da hun en dag igen havde sunget i koret med stor iver, som hun næsten altid gjorde, og allerede var ganske træt, forekom det hende, at hun sugede al den luft, hun indåndede, ud af Guds hjerte, så at hun ikke sang af egen kraft, men ligesom af Guds kraft. Hun plejede nemlig at lovprise Gud af alle sine kræfter, ja med sådan en iver, at det forekom hende, at hun ville synge videre, om hun så måtte udånde. Da hun nu sang i en sådan forening med Gud og i Gud, sagde Herren til hende: "Ligesom du nu synes at drage din ånde ud af mit hjerte, således sker det for enhver, der sukker af kærlighed til mig eller af længsel efter mig. Han trækker vejret ikke af sit eget, men af mit guddommelige hjerte ligesom af en blæsebælg, der i sig selv ingen ånde har, men kun har den ånde, som den først trækker ind fra luften."

Mechthild af Hackeborn

Mechthild var formodentlig også bibliotekar og skrivemesterinde. Hun havde opsyn med håndskrifterne. Gertrud havde nogenlunde samme funktioner som Mechthild, men var endnu mere latinkyndig. Begge brugte meget tid på åndelig vejledning af folk, der kom til klostret. Den stedfortrædende bøn og bod spillede også en stor rolle i deres liv.

Både Gertrud og Mechthild var ofte syge. Mechthild led blandt andet altid af hovedpine, og fra 50-års alderen til sin død otte år senere led hun af alvorlig sygdom. Det sværeste for hende i disse år var, at hun måtte undvære gudstjenesterne og ligge sine medsøstre til byrde. På den tid begyndte hun at fortælle om sine åbenbaringer, og to af hendes medsøstre, hvoraf den ene var Gertrud, nedskrev hendes beretninger gennem syv år.

Gertrud har selv forfattet bog II af *Legatus divinae pietatis*, resten er redigeret af en medsøster.

27. januar 1281, da Gertrud var 26 år, oplevede hun en omvendelse. Kristus åbenbarede sig for hende, og derefter fulgte en lang række visioner. Gertrud erkendte ved denne omvendelse, at hun før

³ Dvs. første forsanger

havde hængt for meget ved denne verdens videnskab, og hun blev klar over, at mennesket besmudser sin sjæl ved at vende sin forstand og fornuft til jordisk visdom.

Gud kan ikke erfares med forstandens kraft og med selvbevidst fornuft, men i en konkret livserfaring ved at bekende troen på Ham, ved at lovprise Ham og ved at efterfølge Ham. Derfor vender Gertrud sig fra nu af helt til Guds Ord. I sin bog *Exercitia spiritualia*⁴ beder hun Gud om at føre hende ind i denne åndelige visdom. Hendes mål bliver nu at lære det guddommelige sprog i Helligånden.

Hos Mechthild vokser der igennem hendes klosterliv en stærk sans dels for lovprisningen af Gud i liturgien, dels for den personlige betragtning over Guds Ord og for lidelsen i hendes celle, som hun opfatter som et supplement til korbønnen. Hun ofrer sin lidelse til Gud. Alt er liturgi for hende; det samme kan siges om Gertrud. Begge får ofte deres visioner under messen eller korbønnen. De skuer ind i kirkeårets mysterier. Derfor kaldes deres mystik en liturgisk mystik, fordi de oplever Kristus personligt tilstede i liturgien.

Dette svarer til, hvad liturgi er i dybeste forstand: gudstjeneste, dvs. anråbelse og lovprisning af Gud. I liturgien er Kristus selv til stede igennem sit Ord og sakramenterne. Jesus, som er Guds åbenbarings fylde og formidler, skaffer os adgang til fællesskabet med den Treenige Gud gennem sakramenterne; derfor er Mechthilds og Gertruds mystik ikke blot centreret om Kristus, men fører til livet i Treenigheden.

Mechthilds og Gertruds liturgiske mystik er ikke blot subjektiv på grund af deres intense oplevelse af Kristi nærvær, men objektiv, da den har sin rod i liturgiens realitet og i Kristusmysteriet, jævnfør Den himmelske Liturgi.

Den himmelske liturgi (af Mechthild af Hackeborn):

På dagen for Den salige Jomfrus himmelfart, da Guds tjenerinde på grund af det givne forbud var dybt bekymret over at måtte undvære Herrens legeme, som hun så meget længtes efter, syntes det hende, at Herren tørrede tårerne af hendes øjne, tog hende ved hånden og sagde: "I dag vil du få vidunderlige ting at se".

Da nu præsten som sædvanligt istemte responsoriet "Vidi speciosam"⁵ til indgang, forekom det hende, at hele klostermenigheden samlede sig til en procession. Forrest gik Herren og hans Moder. Han bar en fane, der var hvid og rød. I det hvide felt var der gyldne roser, i det røde sølvfarvede. Processionen bevægede sig gennem korsgangen til koret og derfra ind i kirken.

Nu forberedte Herren sig til at fejre messe, iført en rød messehagel og en biskoppelig mitra. Den hellige Johannes Døber skulle læse epistlen, for han havde som den første jublet i moders liv over Den salige Jomfru Marias glæde. Den hellige Johannes Evangelist skulle læse evangeliet, fordi han var den glørværdige Jomfrus beskytter. Johannes Døber og den hellige Lukas tjente ved alteret, medens Johannes Evangelist tjente Den salige Jomfru, som stod til højre for alteret, iført sollyse klæder. På hovedet bar hun en krone med forskellige slags ædelsten.

Da nu alle helgen, som var til stede, istemte højmissen: "Lad os alle glæde os i Herren", trådte Den hellige Jomfru hen til alteret og gav sin søn et guldspænde, lyst som det reneste krystal og prydet med de skønneste sten, som hver besad spejlets klarhed, således at Jomfruen deri

⁴ Latin: Åndelige øvelser

⁵ Latin: Jeg så den skønne (ligesom en due). Fra festen for Marias optagelse i Himlen.

kunne betragte alle sine fortrin. Spændet dækkede hele Herrens bryst som et skjold, og Jomfruen så sig selv deri som i et spejl.

Derefter fortsatte messen til det sidste Kyrie. Herren istemte med høj røst "Gloria in excelsis" og tilføjede: "Ud af mit hjertes glæde giver jeg jer alle del i denne lovsang". Ved offergangen trådte de, som havde tjent Den salige Jomfru på en særlig måde, hen til alteret og frembar gyldne ringe, som Herren tog imod og satte på sine fingre. Efter at vor Ypperstepræst selv havde sunget præfationen indtil det sted, hvor der står "Cum quibus et nostras voces",⁶ sagde han til helgenerne: "Syng alle med, syng og vær glade!" Og således sang allesammen "Hellig, hellig, hellig". Blandt alle og ud over alle klang Den salige Jomfrus søde stemme, og den kunne særlig genkendes blandt helgenernes stemmer.

Da det hellige øjeblik kom, hvor hostien blev løftet op, så man Herren, der på samme tid er præst og offer, løfte hostien højt op i en gylden kapsel, dækket af et slør. Det betød, at dette sakramente forbliver skjult for enhver menneskelig og englelig forstand. Efter fredshilsenen blev et bord stillet op. Herren satte sig ved bordet, og hans Moder satte sig ned ved siden af ham. Hele kommunietet trådte nu frem til bordet, hvor enhver knælede ned og modtog Herrens legeme af Herrens hånd. Men Den salige Jomfru Maria holdt et gyldent bæger hen til Herrens side, og alle drak deraf den vidunderlige drik, som flød ud af Herrens bryst.

Da messen var til ende, gav Herren velsignelsen med sin hånd med gyldne ringe på hver finger. Disse ringe betød hans formæling med hver enkelt jomfruelig sjæl. De havde også røde sten, som betød, at Kristi blod hører til jomfruernes særlige pryde.

Denne "grænseoverskridning" af tid og rum, som deres visioner jo er, sker inden for Kirkens ramme. Dette er vigtigt at bide mærke i! Frugten af deres visioner og meditationer over frelseshistorien er deres store ydmyghed og deres længsel efter at gøre Guds vilje og at efterfølge Kristus på Hans korsvej.

Hos Mechthild og Gertrud er hjertet rummet for mødet mellem Gud og mennesket. Dette er helt i overensstemmelse med den bibelske tradition. Først lidt om det bibelske hjertebegreb:

Hos Mechthild og Gertrud bruges to ord om det indre liv: Hjerte (cor) og sjæl (anima). Ifølge gammel hebræisk tankegang er *sjæl* et begreb, der omfatter hele mennesket.

Hos Mechthild og Gertrud bruges *sjæl* som et begreb for mennesket, der står over for Gud, og som henvender sig til Gud. *Anima* er den levende person, der er elsket af Gud.

I Gertruds skrift *Legatus divinae pietatis* bruges *sjæl* om den person, dvs. Gertrud, som modtager visionen, men *sjæl* bruges også vekselvis med *hjerte*, når der berettes om indre mystiske erfaringer. Kristus bor i hjertet eller i sjælen, hvad julenatsvisionen anskueliggør.

I den allerhelligste nat da Gud lod dig falde ned fra himlen og bragte frelsen til hele verden, hændte der i min sjæl noget, der lignede duggen, som faldt på Gideons fåreskind.⁷ Guds kærlighed kom over min sjæl. Den kastede mig ned, så at jeg fordybede mig i betragtning og andagtsøvelse over det himmelske fødselsmysterium, dengang da Jomfruen fødte Ham, der var både sandt menneske og sand Gud, ligesom solen føder det strålende lys. Og dét har jeg erkendt og følt i min sjæl: et lille nyfødt barn blev vist mig et langt øjeblik. Jeg tog det i min

⁶ Latin: Med dem (dvs. englenerne) blander sig også vore stemmer

⁷ Jf. Dom 6,36–38: Gideon sagde til Gud: »Vil du frelse Israel ved mig, sådan som du har lovet? Nu lægger jeg noget uld på tærskelpladsen, og hvis der falder dug på ulden alene, mens der er tørt på jorden, så ved jeg, at du vil frelse Israel ved mig, sådan som du har lovet.« Og sådan gik det. Da han næste morgen vred ulden, pressede han så meget dug af den, at der blev en skålfuld vand.

favn og optog det i mit hjerte. I dette barn lå gavernes gave skjult, den kostbareste af alle gaver. Som jeg således holdt barnet i mig, blev jeg pludselig ligesom forvandlet til lighed med barnet. Og i denne forvandling blev der skænket min sjæl den sande forståelse af hint trøsterige ord: "Gud skal blive alt i alle".⁸ Mit inderste jeg omsluttede den elskede, og den himmelske brudgom glædede min sjæl. Og som en tørstende drikker af et bæger, således inddrak min sjæl de ord: "Ligesom jeg er Gud Faders væsens udtrykte billede, således skal du være et billede på mit væsen for menneskeheden. Du har optaget mit guddomsvirke i din af Gud skabte sjæl, ligesom luften optager solens stråler."

Du milde helbredende, hjælpende Gud! Du skænker strømme af din godhed og kærlighed til alle på hvert sted til enhver tid indtil ind i evigheden. Du er som et evigt, grønt, duftende og blomstrende træ, der er et billede på evig skønhed. Og ved tidernes ende vil din sandhed, din sande kærlighed, blive åbenbaret overalt. Du, Den Højstes højre. Du uovervindelige kraft, du har føjet det så, at jeg, der er et kar af ler og jord, alligevel kan blive et kar med noget dyrebart godt, skønt jeg er fordærvet og forkastet på grund af min egen skyld. Du er det eneste sande vidnesbyrd om Guds uendelige kærlighed. Du er ikke veget fra mig synderinde, der forvildede mig bort. Du var tro. Du var nådig. Du var barmhjertig, tålmodig og kærlig. Lykken uden mål og ende, lykken ved foreningen med dig, har du nådigt skænket mig, så at min indskrænkede, begrænsede ånd formåede at fatte denne lykke.

Gertrud den Store

I salme 139,23 står der: "Ransag mig, Gud og kend mit hjerte, prøv mig og kend mine tanker." Både i Det gamle Testamente og i Det ny Testamente bruges *hjerte* ikke blot som et fysisk organ, men som organ for den menneskelige person, det indre midtpunkt for menneskets væsen og virke. Menneskets indre er uudgrundeligt og skjult, kun Gud alene kender det.

I hjertet lokaliseres ikke blot følelser og tanker, men også fornuften, intellektet, samt vilje og begær – med andre ord hele personen.

Gud lægger sandheden i vore hjerter: I Første Kongebog står der, at alle søgte til Kong Salomon for at høre hans visdom, som Gud havde givet ham i hjertet. Mennesket erkender og søger kundskab igennem sit hjerte: "Den forstandiges hjerte erhverver kundskab".⁹

Mennesket synder også gennem sit hjertes tanker og begær. "Skab et rent hjerte i mig, Gud",¹⁰ hvori mennesket længes efter at blive befriet fra sine synder. Hos profeten Ezekiel lover Gud at give os et nyt hjerte,¹¹ og denne forjættelse går i opfyldelse med Jesus, som lover os frelse og forløsning. Hvis vi tager imod Ham i Ordet og sakramenterne i et godt hjerte.¹²

Det er denne bibelske hjerteteologi, som Mechthild og Gertrud lader sig inspirere af og helt tilegner sig. Udfra denne vision kan man se, at både sjæl og hjerte bruges om den væsensdel af personen, i hvilken Gud forener sig med sin skabning, men man kan også sige, at medens *sjæl* er et mere alment begreb for mennesket, der hører til Gud, og som løfter sin sjæl op mod Gud, er *hjertet midten* af personen, rummet, hvor Gud rører ved mennesket. Hjertet er *sjælens kerne*.

⁸ 1 Kor 15,28

⁹ Ordspr 18,15

¹⁰ Sl 51,12

¹¹ Jf. Ez 36,25–26: Jeg vil stænke rent vand på jer, så I bliver rene. Jeg renser jer for al jeres urenhed og for alle jeres møgguder; jeg giver jer et nyt hjerte og en ny ånd i jeres indre. Jeg fjerner stenhjertet fra jeres krop og giver jer et hjerte af kød.

¹² Jf. Luk 8,15: De, der hører ordet og bevarer det i et smukt og godt hjerte, er udholdende og bærer frugt.

Mechthild og Gertruds optegnelser består mest af dialoger med Herren. Man kan mærke, hvor frie og tillidsfulde de er i deres forhold til Gud. Jesus er virkelig deres ven og deres brudgom. Han åbner sit hjerte for dem, drager dem ind til sig. Gud forener sig med mennesket i hjertet.

Den følgende tekst illustrerer Kristi længsel efter at fylde menneskets hjerte med sin kærlighed, og hvorledes mennesket skal tage imod Ham. Her er også tale om Kristi efterfølgelse.

En nat da hun ikke kunne sove, sagde hun til Herren: "Åh, hvor ville det være godt og rart, om jeg i denne stille nattetid kunne tale med dig!" Herren svarede: "Aldrig kan du være i en sådan trængsel, at du ikke, hvis du af hele dit hjerte vender dig til mig, straks kunne være sammen med mig i ensomheden." Og hun så hans hjerte lukket op og udvidet til to håndfladers størrelse. Det lignede en luende flamme uden dog at se ud som ild udefra. Dens farve var vidunderlig og ubeskrivelig. Herren sagde: "Således ville jeg ønske, at alle menneskehjerner ville lue i sig selv med kærlighedens ild. Er et menneske alene, skal han altid løfte sin sjæl til Gud, tale blidt med Ham, inderligt længes efter Ham og sukke dybt efter Ham, således at hans hjerte under den vedvarende samtale med Gud kan blusse op i Guds kærlighed. Er han blandt mennesker, skal han dog, så godt han formår, altid være opmærksom over for Gud. Gerne skal han tale med dem om Gud og få sig selv og de andre til at flamme op i kærlighedens ild. Han skal også gøre alt, hvad han gør, til Guds ære. Hvad han ikke må eller kan gøre, skal han ligeledes slippe af kærlighed til Gud. Og hvad der er ham imod eller vanskeligt, skal han frivilligt tage på sig af kærlighed til Gud og lide i tålmod."

Mechthild af Hackeborn

Som før omtalt vokser Mechthild og Gertruds mystiske oplevelser frem af deres liturgiske liv: af kirkeårets aktualisering af frelseshistorien.

Gertrud har en vidunderlig skildring af, hvorledes hun oplever Helligåndens udgydelse i sit hjerte i forbindelse med Pinsefestens liturgi. Aftenen før Pinse – ved vigilien¹³ beder Gertrud Kristus om at forberede hende på at modtage Helligånden værdigt.

Da hørte hun i ånden, hvorledes Herren blidt og kærligt sagde til hende: "I skal modtage Helligåndens kraft, som vil komme over jer".¹⁴ Ved disse Herrens ord mærkede hun en vidunderlig lykkefølelse, og straks begyndte hun med dyb ydmyghed at tænke over sin uværdighed. Derved forekom det hende, at hun på en vis måde lagde en bund i sit hjerte og dét desto dybere, jo mere uværdig hun anså sig selv for. Da dryppede der ud af Guds Søns hellige hjerte en meget klar, honningagtig væske, som lidt efter lidt gennemtrængte hendes hjertes bund og fyldte det op til randen. Hun følte, at denne sødme betød Trøsteren, Helligånden, som fra Guds Søns hjerte strømmer lifligt over i de udvalgte hjerter.

Guds Søn velsignede med sin guddommelige hånd hendes hjerte, der var fyldt ligesom en døbefont, for at sjælen, når den dykkede ned i døbefonten, kunne blive rensset for alle synder og blive velbehagelig for Herren. Hun glædede sig over denne frelsebringende, velsignelsesrige gave og sagde til Herren: "Se, min Herre, jeg uværdige synder bekender med smerte, at jeg desværre af menneskelig svaghed har syndet meget imod din guddommelige almagt, af uvidenhed har jeg syndet imod din guddommelige visdom, og af ondskab har jeg syndet imod din ufattelige godhed. Derfor forbarm dig over mig, barmhjertighedens Fader, og giv mig gennem din almagt kraft til at stå imod alt, hvad der er dig imod, giv mig gennem din visdom

¹³ Vigilie, latin egtl. vågetime, den natlige korbøn, der forbereder festen

¹⁴ ApG 1,8

agtpågivenhed til at undgå det og gennem din godhed nåde til at klynge mig til dig med en så standhaftig troskab, at jeg aldrig, selv ikke i det ringeste, må afvige fra din guddommelige vilje."

Da hun talte disse ord forekom det hende, at hun blev dykket ned i hjertets bund, som om hun ville blive genfødt. Efter en stund kom hun igen frem, og da hun kom til syne, var hun hvidere end sne, rensset fra alle synder. Så trådte hun hen for den guddommelige Majestæts åsyn, hun anbefalede sig til alle helgeners beskyttelse, ligesom de døbte anbefaler sig til deres gudfædrene, og hun bad indtrængende helgenerne om at bede for hende. Da hun var blevet vidunderligt smykket, tog Herren kærligt imod hende og stillede hende lige foran sig, åndede blidt på hendes sjæl med sin guddommelige ånde og drog på sin side hendes ånde ind i sig. Herren sagde til hende: "Dette er mine glæder, og min glæde er det at glæde mig over menneskene".¹⁵

Den hl. Gertrud den Store

Helligånden tilsiges Gertrud med ordene fra Apostlenes Gerninger. Samtidig med at Gertrud føler sig lykkelig, føler hun også, hvor uværdig hun er til at modtage denne nådegave. Det er et alment træk i kristen mystik: jo mere man nærmer sig Gud, desto mere elendig og uværdig føler man sig. Gertrud oplever en fuldkommen følelse af utilstrækkelighed, hvilket hun illustrerer med billedet af en dyb bund eller grav i hendes hjerte. Nu er grunden lagt til en nyskabelse af hendes indre menneske: hun får så at sige et "nyt" hjerte. Hendes hjerte fyldes til randen med Guds nåde: med Helligånden. Hun erfarer dét, som utallige andre mystikere har erfaret: jo mere man erkender sin egen syndighed og uværdighed, desto mere kan Gud handle med os. Vort hjertes barrierer af egoisme og selvtillidstrækkelighed må falde, for at Guds nåde kan virke i os.

I det næste stykke bliver Gertrud liturgisk og sakramental. Der bruges billeder fra dåben: hendes hjerte er som en døbefont, som hun bliver dykket ned i. Syndsbekendelsen svarer til messens *Confiteor*.¹⁶ Helgenerne er hendes faddere; dåbsklædningen hentydes der også til ved ordene: "da hun var blevet vidunderligt smykket". Hele denne skildring kan man kalde en åndsdaab i Helligånden.

Den sidste del af skildringen: "Herren åndede blidt på hendes sjæl ..." svarer til Johannesevangeliet: Jesus blæser sin ånde ind i disciplene og siger: "Modtag Helligånden".¹⁷ Dette er en parallel til Første Mosebog, til skabelsen af mennesket, da Gud Herren pustede sin ånde ind i mennesket.

Også Mechthild har en meget smuk og poetisk skildring af Helligåndens modtagelse pinedag.

Midt i vingården var der en brønd, ved hvilken Herren sad på en stol, og fra hans hjerte flød der en bæk med rivende fart ned i brønden, hvorfra Herren bestænkede alle, som ønskede den åndelige genfødsel. På brøndens omkreds sad der syv skjolde, vidunderligt forarbejdede, som betød Helligåndens syv gaver, der havde skjoldets form, fordi ingen kan nyde Helligåndens gaver uden kamp.

På samme dag kom Herren Jesus til syne, og han var klædt i guld, dvs. i kærligheden selv, og han trådte kærligt hen til hver enkelt i koret og åndede ud af sit kære hjerte Helligånden ind i enhver – ligesom en blid og blød susen.

Mechthild af Hackeborn

¹⁵ Ordspr 8,31

¹⁶ Latin: Jeg bekender. Indledningsordet i messens syndsbekendelse

¹⁷ Joh 20,22

Medens Gertrud bruger billedet af det guddommelige hjerte, Jesu Hjerte, der flyder over i menneskehjertet, bruger Mechthild billedet fra Esajas 5,1: "Min ven havde en vingård på en frugtbar skråning". Menneskehjertet er som en vingård, i hvis midte Kristus bor. Et menneske, der lever sit liv i lovprisning af Gud, er en sådan vingård.

Også i denne tekst henvises der til dåben og til bestænkningen med vievand før søndagsmessen, der minder os om vor dåb. "Asperges me"¹⁸ hedder den antifon, man synger under denne bestækning. Ordene er fra Salme 51: "Bestæk mig med isop, Herre, og jeg skal blive ren. Vask mig, og jeg skal blive hvidere end sne".¹⁹

Helligåndens syv gaver – Visdom, Forstand, Råd, Styrke, Kundskab, Fromhed, Guds frygt – er symboliseret ved de syv skjolde. Her leder Mechthild tanken hen på et andet sakramente: FirmeIsens sakramente,²⁰ som er et sakramente, der på en særlig måde ruster os til at kæmpe for Kristus. Dertil behøves Helligåndens syv gaver.

I det andet lille afsnit af Mechthilds tekst om vingården og brønden har vi igen en allusion til Johannes Evangeliets kapitel 20 – ligesom i Gertruds tekst ("Da hørte hun i ånden ..."). Kærlighedens farve er hos Mechthild og Gertrud guld. Rødt er hos dem lidelsens, blodets farve.

Ud fra de små tekstprøver kan man ikke undgå at lægge mærke til, hvor symbolske disse tekster er. Mechthilds og Gertruds billedverden er spækket med bibelske, liturgiske og sakramentale symboler. Liturgiens rum flyttes ind i deres hjerte, hvor de forarbejder frelseshistorien, som bliver til en konkret virkelighed for dem. Deres optegnelser følger simpelthen kirkeåret.

Hvad angår sproget er mystikernes sprog noget anderledes og dermed mere følsomt end teologernes sprog, som bør være klart og prægnant. Det er svært at udtrykke mystiske Gudserfaringer. Mechthild og Gertrud benytter sig af billeder fra Bibelens og liturgiernes verden – fra brudemystikken. Vi ved jo, at ingen bog i Bibelen har et mere passioneret sprog end Højsangen. Som børn af deres tid har Mechthild og Gertrud vel også været bekendt med riddertidens kærlighedslyrik. Alligevel formår et sådant farverigt sprog kun at gengive en brøkdel af den rige Gudserfaring, som dybest set er en hemmelighed mellem Gud og mennesket. Jeg personlig synes, at Mechthild og Gertrud formår at udtrykke sig på en fin og ophøjet måde – netop på grund af de mange hentydninger til Bibelen og liturgien. Deres tekster vidner om kærlighed og respekt.

Man kan godt sige om Mechthild og Gertrud, at deres spiritualitet foruden at være liturgisk også er paulinsk – dvs. at adgangen til det guddommelige liv kun er mulig ved indlemmelsen i Kristus, som Paulus skriver i Efeserbrevet.²¹ Derfor spiller Eukaristien en stor rolle.

Har Mechthild og Gertruds mystik nogen aktualitet for os i dag? Ja, i allerhøjeste grad, mener jeg. Mechthild og Gertrud viser os vejen til Kristus – til det personlige møde med Ham i vort hjerte ved flittig brug af Bibelen, sakramenterne og liturgien.

Gennem Gertrud og Mechthild kan vi få øjnene op for, hvor stor en gave Gud har skænket os i sin Søn Jesus Kristus. Han, der som sand Gud og sandt menneske frivilligt hengav sig selv for os til døden på korset af kærlighed. Dette bør ansøre os – dels til en større ydmyghed over for det guddommelige mysterium – dels til en mere bevidst Kristi efterfølgelse – i kærlighed.

¹⁸ Latin: Bestæk mig

¹⁹ Sl 51,9

²⁰ Ordet firmelse er en fordanskning af konfirmation

²¹ Ef 3,16–19: Jeg beder om, at han i sin herligheds rigdom med kraft vil give jer at styrkes i det indre menneske ved hans ånd, at Kristus ved troen må bo i jeres hjerter og I være rodfæstede og grundfæstede i kærlighed, så at I sammen med alle de hellige får styrke til at fatte, hvor stor bredden og længden og højden og dybden er, og til at kende Kristi kærlighed, som overgår al erkendelse, så I fyldes, til hele Guds fylde nås.

Mechthild udtrykker det så godt et sted: "Kristi Hjerte er for os et spejl af glødende kærlighed, i hvilket vi kan se, hvor kolde vore hjerter er over for Gud og næsten".²²

Grundtvig siger det samme på en anden måde:²³

O du, som skabte hjertet mit,
det dybe underfulde,
o, dan det efter hjertet dit
til himmelspejl i mulde,
så jeg langt mer, end selv jeg ved,
kan lære af din kærlighed
om nådens rige fylde!

[Klik her for at udskrive artiklen \(printerens skal være tændt\)](#)

[Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt \(Outlook skal være startet\)](#)

[Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk](#)

²² Nr. 47, III, 15

²³ I salmen "Gud Herren så til jorden ned", vers 5; Den danske Salmebog (2003), nr. 493